

**POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENI FAKULTET
UNIVERZITETA U SARAJEVU**

ŠKOLA VOĆARSTVA - proizvodnja tržišno najrentabilnijih vrsta voća

Škola voćarstva obuhvata teoretsku i praktičnu nastavu, primjere dobre prakse, prezentovanje predavanja u elektronskom obliku, dodjelu certifikata i CD-ova polaznicima kursa.

Cilj edukacije je budućim polaznicima pružiti osnove klasičnih i savremenih tehnoloških rješenja u proizvodnji voća (krošnjasto i jagodasto voće sa akcentom na malinu)

RASPORED NASTAVE

TEORETSKI DIO:

- Prvi dio, utorak 19. aprila
  - predavanje od 18:00 do 19:30 sati
  - diskusija do 19:30 do 20:00 sati
- Drugi dio teoretske nastave održat će se u ponedjeljak, 25. aprila, u prostorijama Općine Novi Grad Sarajevo u terminu od 18 do 19 sati

PRAKTIČNI DIO:

- u subotu 7. maja na oglednom poligonu Poljoprivredno - prehrambenog fakulteta na Butmiru
- 14. maja u Podlugovima na voćnjaku poljoprivrednog proizvođača u terminu od 11 do 12:30 sati.

Značaj voćarstva

- jedna od najakumulativnijih poljoprivrednih grana (20-30 puta veća vrijednost po ha nego u proizvodnji pšenice i kukuruza), a zapošljava po jedinici površine 20 puta više radnika

TEHNOLOGIJA UZGOJA VOĆAKA I KONCEPTI PROIZVODNJE KROŠNJASTOG VOĆA

Proizvodnja voća može biti organizovana i u sljedeća tri koncepta:

KONVENCIONALNA PROIZVODNJA - naziva se popularno još i "zelena revolucija"

Uz industriju i promet, konvencionalna poljoprivreda je najveći zagađivač okoliša, posebice ako agrohemijske koristi koristi bez kontrole. Do onečišćenja dolazi uslijed intenzivne upotrebe mineralnih gnojiva, pesticida, veterinarskih preparata i hormona, rada mašina itd.

•**INTEGRALNA PROIZVODNJA (IP)** – u osnovi to je ekološki usmjeren postupak u kojem je primjena hemijskih sredstava svedena na najmanju moguću mjeru, tako da se unište štetočine ili suzbiju biljne bolesti, a u isto vrijeme ne naruši čovjekova okolina i na kraju u što većoj mjeri sačuva zdravlje potrošača. U pogledu agro i pomotehničkih mjera ovaj koncept voćarstva je intenzivan. Aplikirana sredstva primjenjuju se na bazi preporuka prognozne službe, i to sa prilagođene liste pesticida, za datu vrstu i godinu proizvodnje. Proizvodi IPV zdravstveno su vrijedniji, imaju markicu i naravno skuplji su na tržištu. U svim voćarski razvijenijim zemljama dominantan sistem proizvodnje voća podrazumjeva integralna produkcija.

•**ORGANSKA PROIZVODNJA** - osnovna odlika organske p
potpuna zabrana upotrebe hemijskih zaštitnih sredstava,
biodiverzitetu, dobrobiti čovjeka, ali i životinja. Ovaj

- Održiva ili integrirana poljoprivreda:
- = dio koncepta održivog razvoja. Zemljište i ostala prirodna bogatstva moraju ostati u boljem stanju za buduće naraštaje nego što su zatečena od prethodnih naraštaja.
- “integralna” = objedinjeno ekološko + ekonomsko /upravljanjegospodarenje
- održiva poljoprivreda koristi ekološki prihvatljive agrotehničke mjere

- Održiva poljoprivreda je način proizvodnje koji, gledano dugoročno, unapređuje kvalitet životne sredine i resursa na kojima se zasniva proizvodnja, zadovoljava čovjekove potrebe za hranom, ima ekonomsku isplativost i unapređuje život farmera i cijelog društva.
- Održiva poljoprivreda se zasniva na principima agroekologije (uvođenje ekoloških naučnih principa u u upravljanje agroekosistemima)

Posmatrana iz ugla konvencionalnog pristupa, a obzirom na učešće čovjeka, tehnologija uzgoja voćaka može se podijeliti na:

- EKSTENZIVNU;
- POLUINTENZIVNU;
- INTENZIVNU;
- SUPERINTEZIVNU;

EKSTENZIVNA TEHNOLOGIJA UZGOJA – karakteristike ovog, početnog nivoa konvencionalne proizvodnje, su: uzgoj pojedinačnih i veoma bujnih stabala voćaka, koje su kalemljene na sijance, prirodno formirane krošnje, alternativno plodonošenje, kasno prorođavanje, te obično nikakav nivo provedbe agro i pomotehničkih mjera.

Created with

Created with

nitro PDF
nitro PDF

Professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

POLUINTENZIVNA TEHNOLOGIJA UZGOJA – ovaj stepen konvencionalne proizvodnje voća odlikuje se primjenom samo nekih agro i pomotehničke tretmana (najčešće samo zimska rezidba i đubrenje).

INTENZIVNA TEHNOLOGIJA UZGOJA – ovaj nivo konvencionalne proizvodnje karakteriše se gustom sadnjom, slabobujnim podlogama, primjenom svih agro i pomotehničkih mjera, (adekvatna obrada zemljišta, đubrenje, navodnjavanje, zaštita, zelena i zimska rezidba). Naravno, tek je ovaj oblik održiva robna proizvodnja-ekonomski isplativa.

SUPERINTENZIVNA TEHNOLOGIJA UZGOJA – ovaj posljednji nivo konvencionalne proizvodnje pored potpune i intenzivne primjene agro i pomotehničkih mjera karakteriše i praktikovanje nekih specifičnih aktivnosti, kao npr. prorjeđivanje plodova, upotreba hemijskih stimulatora rasta i sl.

Trenutno stanje u voćarskoj proizvodnji u Bosni i Hercegovini, karakteriše **poluintenzivna ili ekstenzivna voćarska proizvodnja**, velik razmak sadnje, loša priprema zemljišta, nepravilno formirani uzgojni oblici gajenja, čest izostanak rezidbe ili njeno nestručno izvođenje, štete od grada i gubici usled napada bolesti i štetočina, zastarijeli sortiment i sl.

Savremena voćarska proizvodnja sa uvođenjem nove, savremene tehnologije proizvodnje voća ovu granu poljoprivrede svrstava u visokoprofitabilne djelatnosti. Konkretno, gusta sadnja voćaka na slabo bujnim podlogama, kratak juvenilni stadij, uvođenje novog i savremenog sortimenta, smanjen udio radne snage uz zaštitu zasada od vremenskih neprilika je recept uspješne proizvodnje voća koji bi trebalo da usvoje i prihvate i voćari u Bosni i Hercegovini

BiH Voćarstvo

- Šanse

- **Vlastito tržište**

- Jeftina radna snaga

- Nove tehnologije

- Diverzifikacija
sortimenta: sjever-jug

- Rizici

- Stručno obrazovanje

- Informacije

- Produktivnost

- Sortiment

- Rashladni kapaciteti

FAOSTAT (2012)

Voćna vrsta	Proizvodnja voća (Tona)	Prosječan prinos (kg/ha)
ŠLJIVA	111.005	1405,1
JABUKA	50.023	2273,8
KRUŠKA	17.979	1954,2
TREŠNJA	7.911	1906,3
VIŠNJA	3.298	1499,1
BRESKVE	7.706	4055,8
KAJSIJA	1031	1662,9
JAGODA	8.683	6725,8
MALINA	7.016	5658,1
ORAH	3.171	775
STONO VOĆE	400 (NA 160 HA)	2.500

Zahtjevi potrošača

- 1950
  - Ima li išta da se jede?
- 1975
  - Šta ima da se jede?
- 2000
  - Kakvo je to što se jede?
  - Možemo li to jesti, je li zdravstveno bezbjedno?

Prioriteti ulaganja novca?

1. U kvalitetnu sadnicu
2. Dobru i adekvatnu mehanizaciju
3. Zaštitu od mraza
4. Fertilizaciju
5. Zaštitu od tuče

Navodnjavanje se podrazumjeva

Redosljed važnosti poslova u jabukama

1. Zaštita od bolesti i štetočina
2. Prorijedjivanje plodova/ regulisanje rasta
3. Herbicidi
4. Rezidba
5. Djubrenje
6. Vrijeme i način berbe

1-6. **VODA?**

PREDRADNJE ZA PODIZANJE VOĆNJAKA

- Izbor mjesta za podizanje zasada
- Priprema zemljišta za sadnju
- Razmjeravanje za sadnju
- Postavljanje stubova (sistem za navodnjavanje, naslon, protivgradna mreža)
- Izbor sadnog materijala

IZBOR MJESTA ZA PODIZANJE ZASADA

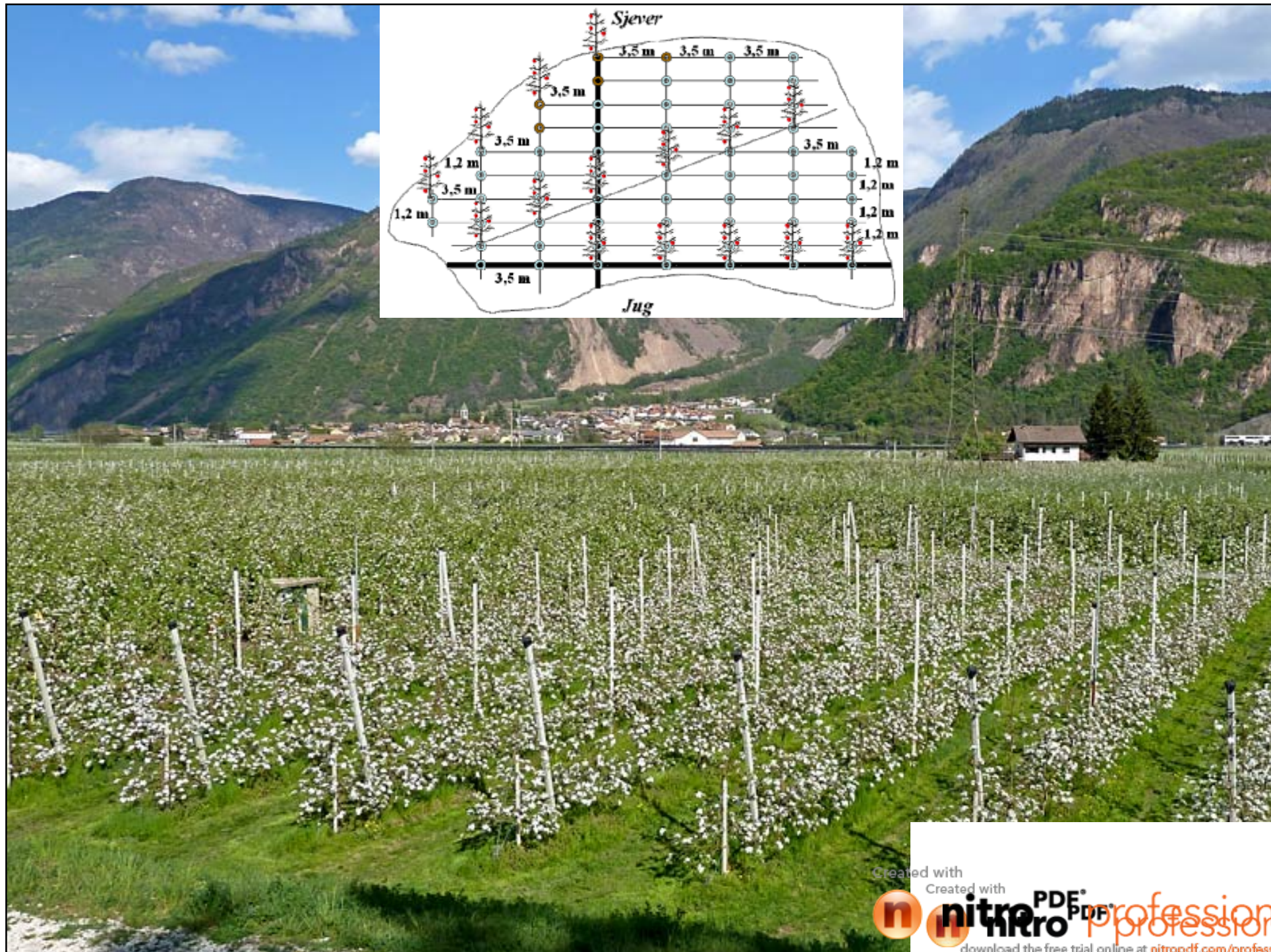
Pravilan izbor mjesta za podizanje voćnjaka uključuje:

Odabir položaja –budući zasad bi trebao da ima u toku cijele godine dovoljne količine sunčeve svjetlosti, lagano strujanje vazduha-vazдушnu drenažu i da je zaštićen od dominantnih hladnih i toplih vjetrova..

Ekspozicija terena (okrenutost stranama svijeta) – južna ekspozicija u našim uslovima je najtoplija, te se na njoj pojavljuju najviše temperature vazduha i zemljišta. Suprotno južnoj, sjeverna ekspozicija je najhladnija, na njoj se pojavljuju najniže temperature vazduha i zemljišta. Na zapadnoj strani (naročito jugozapadnoj) oscilacije temperature su brže i veće, nego na istočnoj, jer se zapadna strana brže hladi po zalasku sunca.

Inklinacija (pad) terena– vrlo je bitna kod iskorištavanja zemljišta. Tako zemljišta 0-5° inklinacije normalno se iskorištavaju kad su u pitanju voćnjaci (ravni tereni), 5-15° potrebna je obrada po izohipsama, 15-30° obavezno je trasiranje za podizanje voćnjaka, dok > 30° u obzir dolaze samo šume i travnjaci.

Zemljište (tlo)– potrebno je izvršiti pedološko hemijsku analizu zemljišta. Na osnovu rezultata analize zemljišta, vrši se popravka plodnosti zemljišta, do nivoa koji to zahtijeva voćna vrsta koja će se gajiti.

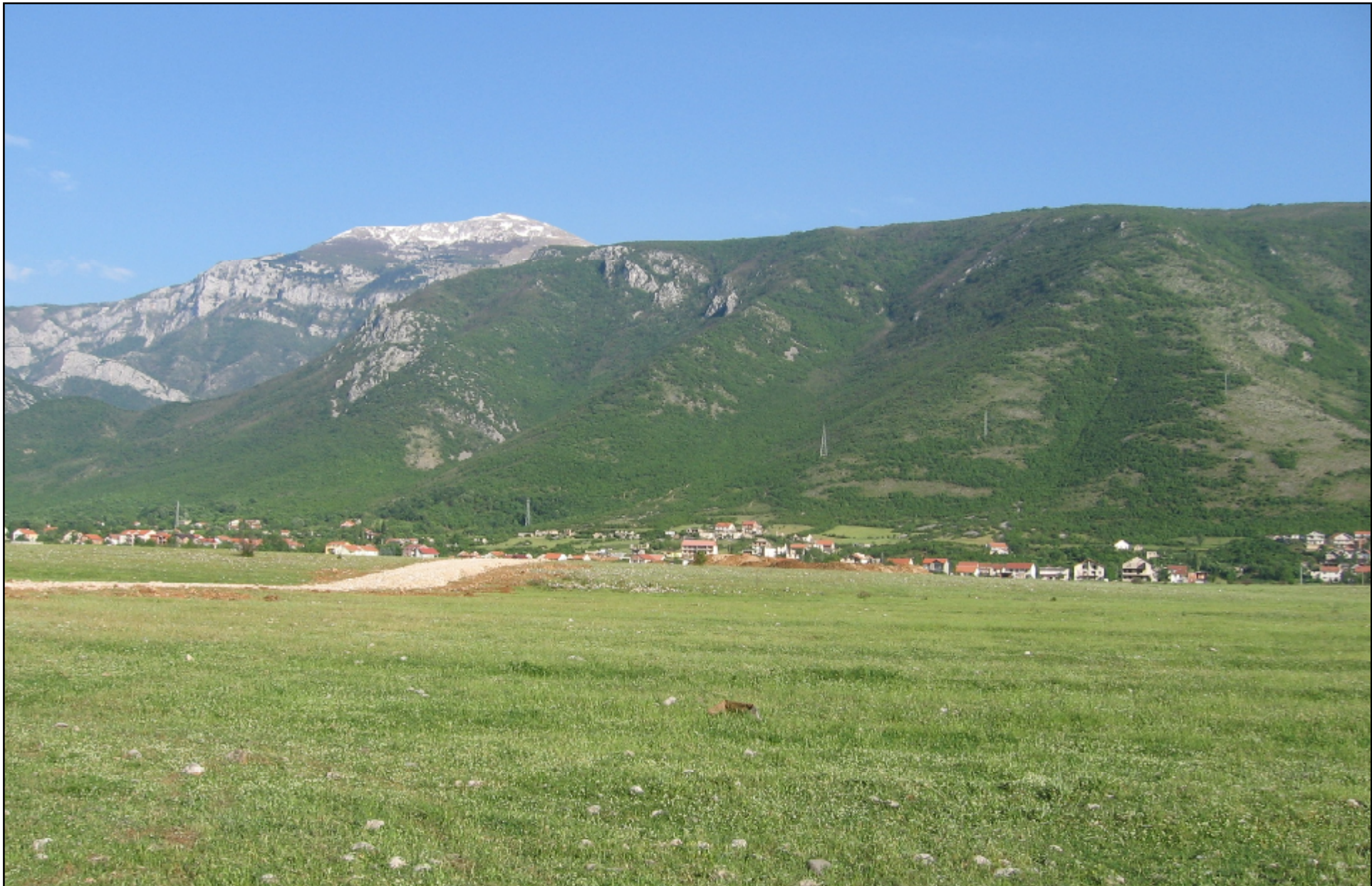

PRIPREMA ZEMLJIŠTA ZA SADNJU

Svježe krčevine, šumskih populacija ili starijih voćnjaka nisu pogodne za podizanje novih zasada jabuke, te iste treba prvo kultivirati najmanje 2 god. Najbolje predkulture za voćnjak su leguminoze.

Obradu zemljišta (rigolovanje ili duboko oranje sa podrivanjem), ravnanje parcele i unošenje analizom zemljišta preporučenih količina stajskog i mineralnih đubriva potrebno je uraditi tokom jeseni

Zemljište se mora pripremiti što je moguće bolje, jer će na tom mjestu voćnjak biti eksploatisan 15-tak godina. Dubina kopanja rupe takođe zavisi od intenziteta obrade.

Created with

Created with **nitro PDF professional**

download the free trial online at nitropdf.com/professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

Created with

Created with

nitroPDF
nitroPDF

professional
professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

Created with

Created with

nitro PDF
nitro PDF

professional
professional

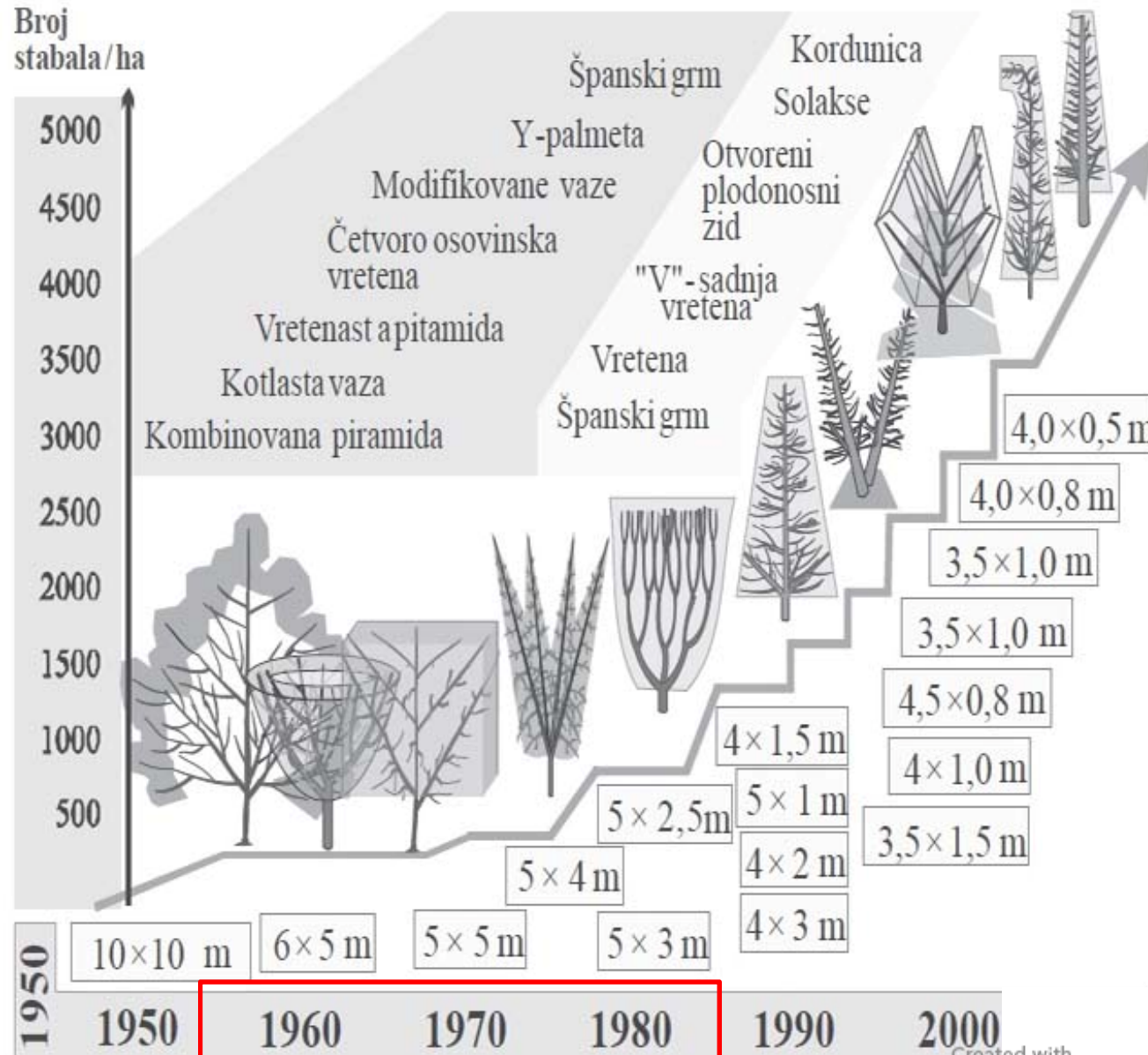
download the free trial online at nitropdf.com/professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

LOSA PRIPREMA TLA, RAD KADA JE ZEMLJA PREVIŠE VLAŽNA

RAZMJERANJE ZA SADNJU

Bosna i Hercegovina

POSTAVLJANJE STUBOVA

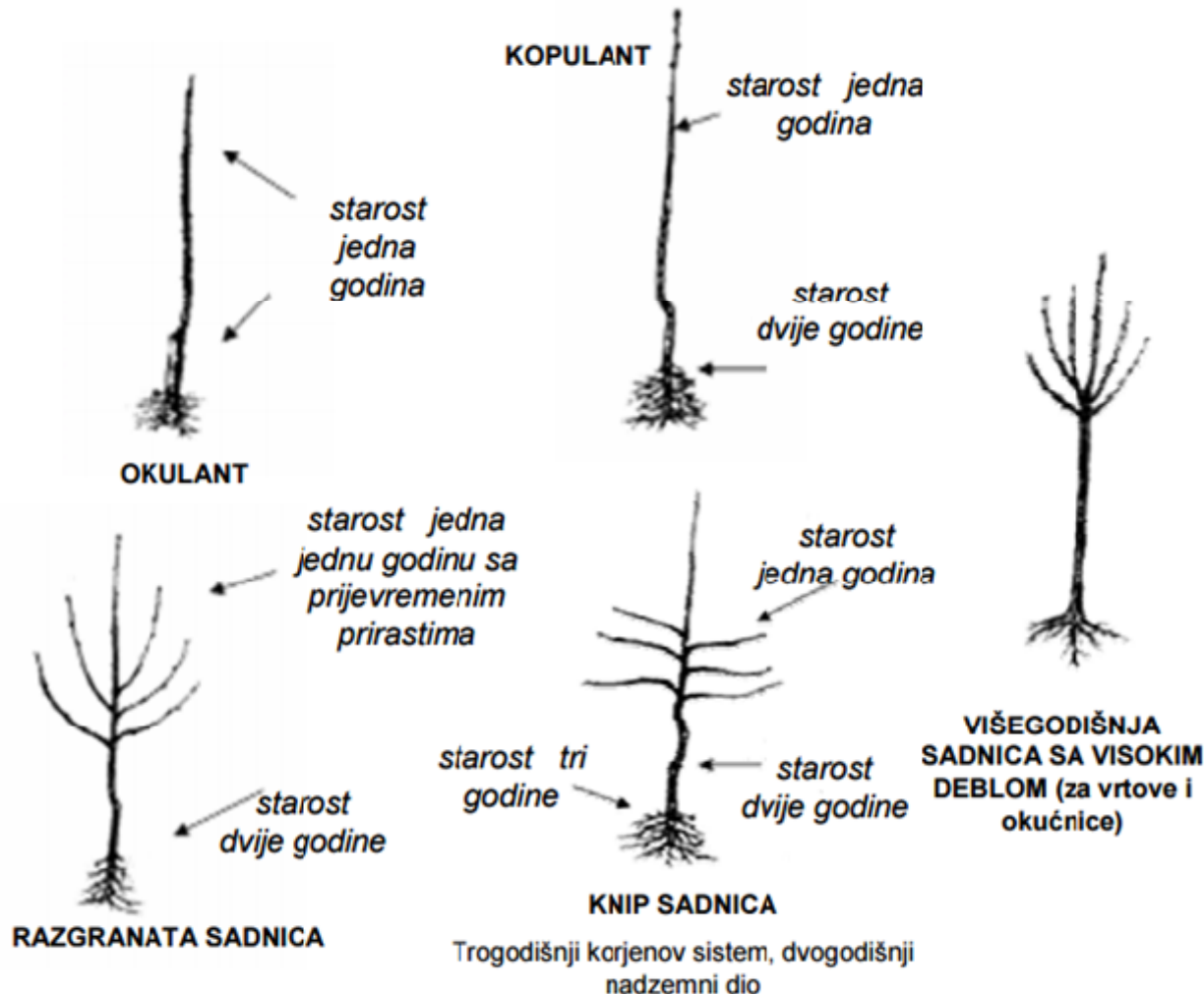
Tokom jeseni, postavlja se i konstrukcija za protivgradnu mrežu (stubovi, žica i mreže), koji osim zaštite zasada od grada imaju i ulogu u obezbjeđivanju naslona za posađene sadnice. Ova konstrukcija služi i za lakše formiranje predviđenog uzgojnog oblika.

Uporedo sa postavljanjem konstrukcije, razvodi se centralna i sekundarna mreža sistema za navodnjavanje, s tim što se cijevi sa kapljačima razvode kače za donju žicu.

IZBOR SADNOG MATERIJALA

Sadni materijal nabavlja se od ovlaštenih rasadnika. Svaka sadnica mora da ima markicu/etiketu na kojoj stoji: ime i adresa rasadnika, vrsta, sorta, podloga, starost podloge i plemke, za koju godinu i sadnju važi i deklaracija. Certificiran sadni materijal preduslov je uspješnosti buduće proizvodnje voća.

Tipovi sadnog materijala

Prilikom kupovine sadnica jabuke, kruške i šljive potrebno je obratiti pažnju na izbor tipa sadnice jer će od izbora iste, u krajnjem zavisiti uspješnost planirane proizvodnje. Posebnu pažnju posvetiti pri izboru podloge, obzirom da ista uslovljava razmak sadnje

Najvažnije kod podizanja voćnjaka jabuka

1. Visoko nakalemnjena sadnica
2. Sadnica sa dosta prevremenih grana(naravno natapni sistem)
3. Najvažnija je prva godina za cijeli život stabla
4. Bolje saditi u martu , aprilu, nego u jesen, (sadnica se preko zime isuše ili smrznue, problemi sa zecom i miševima)

(sadni materijal u hladnjaču)

Najbolje je koristiti jednogodišnje sadnice A + klase sa 5-6 prijevremenih razgranjenja (kod koštičavog voća 6-8).
Obratiti pažnju na visinu kalemljenja (15-20 cm), prirast sadnice (minimum 110 cm), dobra razvijenost i stanje korjena, zrelost pupoljaka i sl
Vf (virus free) sadni materijal ima za oko 30% veću bujnost od klasično proizvedenog sadnog materijala-rejuvenilizacija

Agrosad - S. Brackovic

IZBOR PODLOGE I SORTE

Posebnu pažnju posvetiti pri izboru podloge, obzirom da ista uslovljava razmak sadnje.

Vegetativne podloge kod jabuke dijele se na:

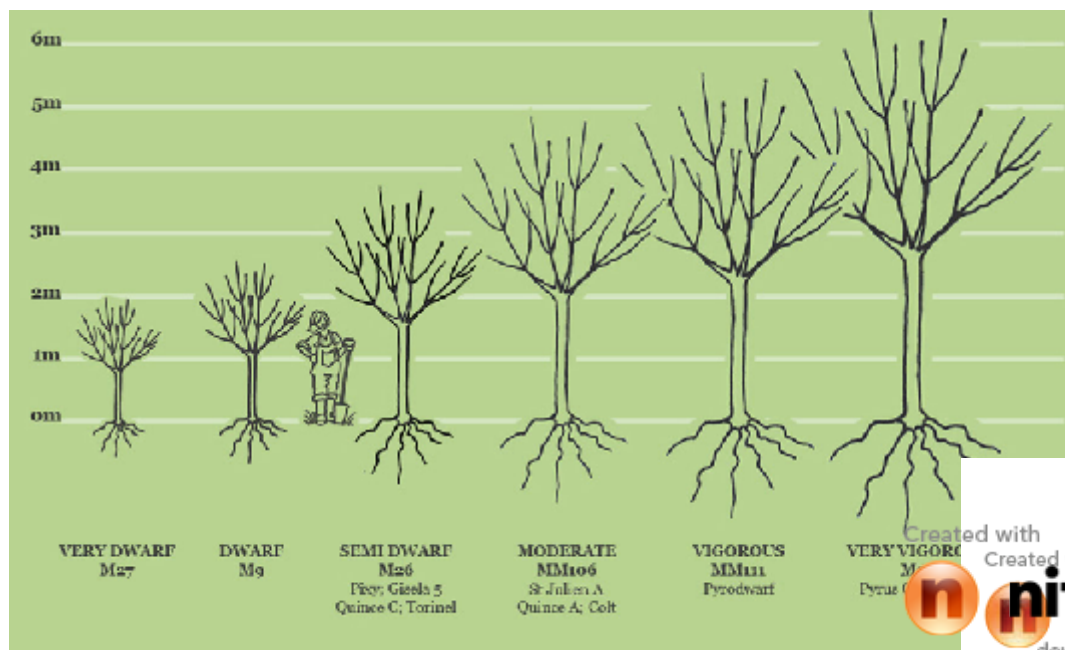
SLABOBUJNE

SREDNJEBUJNE

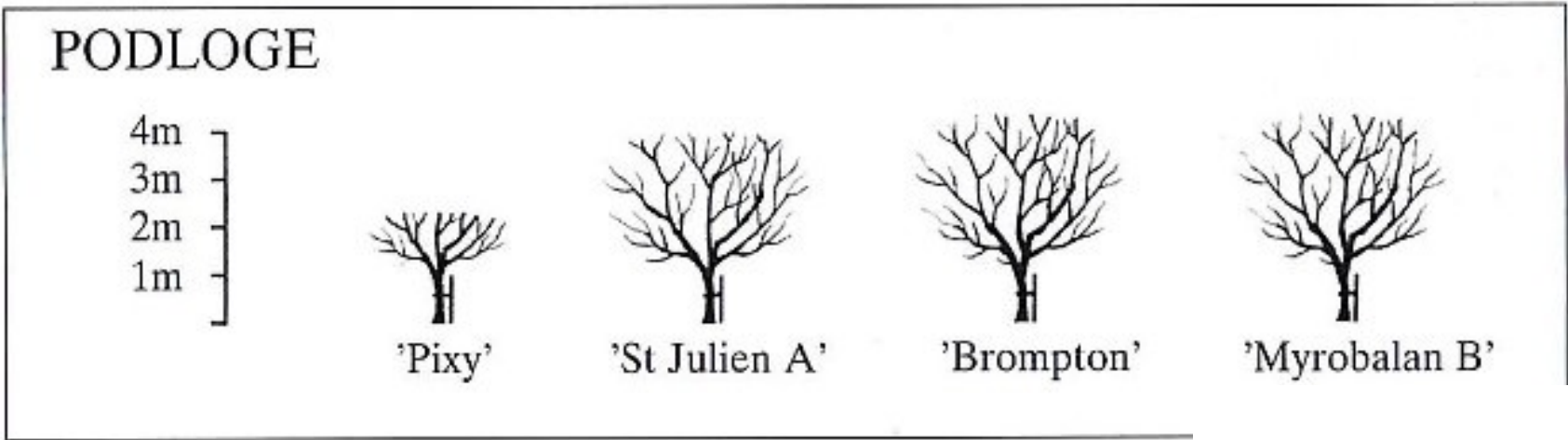
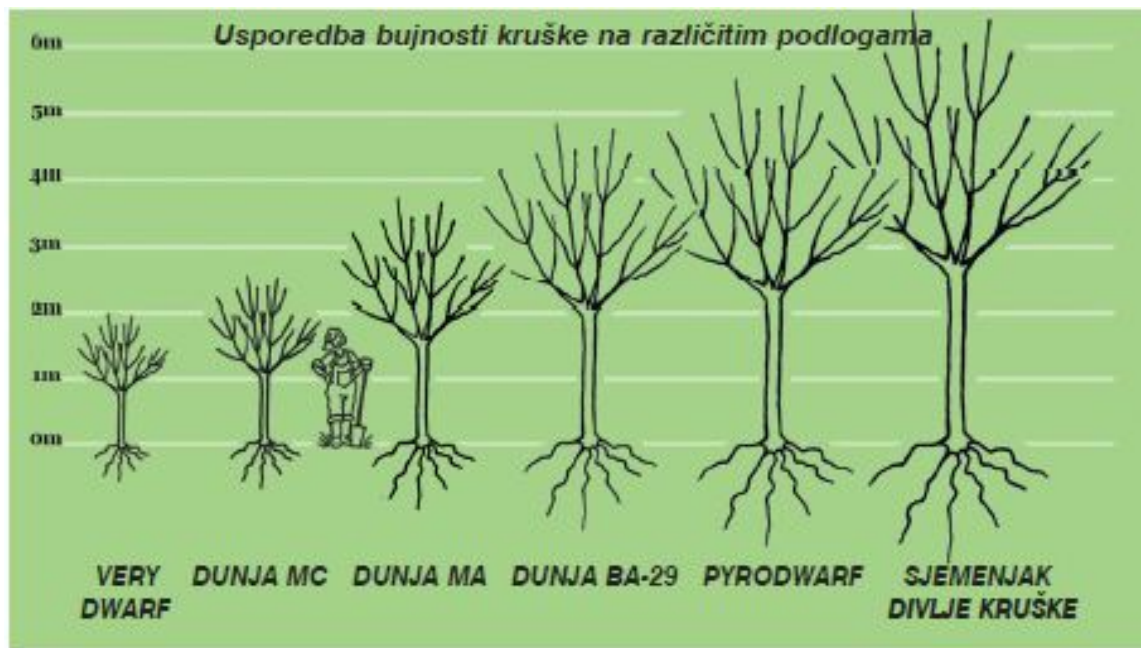
BUJNE

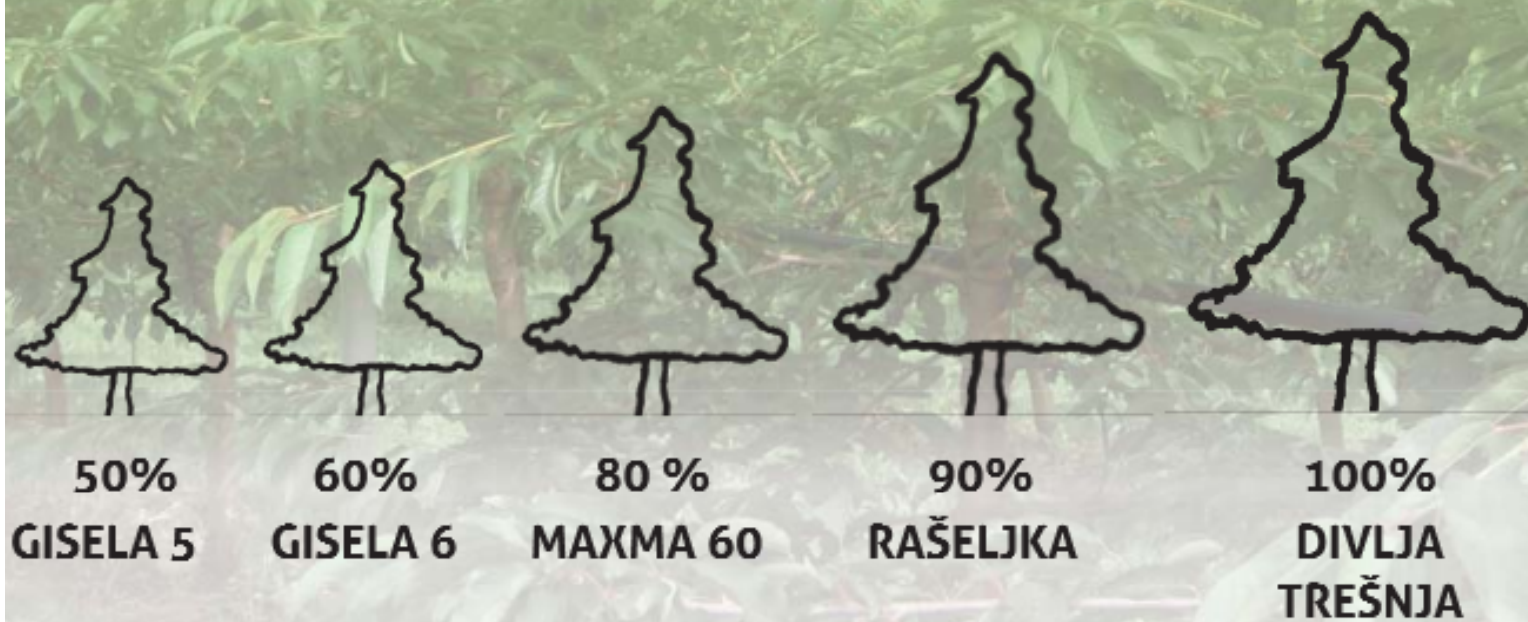
Created with

Nitro PDF Professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

ODNOS BUJNOSTI IZMEĐU PODLOGA:

SORTIMENT

Njemačka

BiH

Delbar estivale	Pinova	Ajdared
Gala	Jonagold	Zlatni delišes
Elstar	Zlatni delišes	Jonagold
Rubinete	Breburn	Gala
Topas	Fuji	Greny Smith
K L A S E		M

Delbarestivale

- Sinonim Delkorf
- Sazrijeva sredinom-krajem augusta, boja kratko pred berbu
- Dobar ukus
- Mutanti: Monidel, Ambassy, Celeste
- Čuva se do početka novembra

- Loše osobine

- sklonost ka alternativnosti

- Ocjena

- Standardna sorta u ranom sortimentu

Gala

- Svjetski značaj / jako poznata
- Dobre čvrstoce mesa
- Dobri redovni prinosi
- Djeca je rado jedu
- Malo osjetljiva na fiziološke bolesti
- Mutanti: Galaxy, Royal Gala, Mondial Gala

Loše osobine

- Veličina ploda (prorijedjivanje)
- Gubi aromu u proljece

Ocjena

Standard sorta.

RubINETte

- Izvanredan ukus
- Redovni, srednji prinosi
- Srednje do dobro čuvanje u hladnjači, zavisno o vremena berbe i teperature
- Mutant: 'RubINETte Rosso'

Loše osobine

- Velicina ploda (prorijedjivanje)

Ocjena

Treba se saditi, za direktnu prodaju

Loše šanse u veletrgovini

Topas

- Fuzikladij resistantna sorta
- Ravnomjerno srednje-velikih plodova
- Lijep kiseli ukus, čvrstog, hrskavog mesa
- Dobro se cuva, dugi „shelf life“
- Mutant: Crveni Topaz

Loše osobine

- Napadaju je brasnjaste lisne uši
- Sklonost ka vosku u hladnjaci

Ocjena

Standard sorta.

Ukusom, alternativa za Elstar

Pinova

- Prinosom sigurna zimska jabuka
- Lijepog izgleda i dobrog ukusa
- Dobro se čuva u hladnjači
- Srednje bujnog stabla

- Loše osobina

- Veličina ploda → prorijedjivanje
  - Relativno kasno se boji
  - Dopunsko cvjetanje

- Ocjena

- Povećani interes na trzistu,
  - Standardna sorta

Breburn

- Dobra čvrstoca mesa/ dugi „shelf life“
- Harmoničan slatko-kiseli ukus
- Vrlo dobro se čuva
- Visoki prinosi, malo alterantivnosti
- Mutanti: Hillwell, Maririred, Redfield

Loše osobine

Kod dugog čuvanja dobiva posmjedjenje mesa

Ocjena

Trzisno vrlo interesantna pogotovo za veletrgovinu

Fuji

- Dobra čvrstoca mesa/ dugi „shelf life“
- Ukus, vrlo sladak
- Vrlo dobro se čuva
- Mutanti: Kiku 8, Royal Fuji, Beni Shogun (ranije sazrijeva)

Loše osobine

Sklona alternativnosti (pogotovo u toplim područjima).

Problem sa staklavosti ploda

Ocjena

Internationalno vrlo poznata

U nekim godinama, sorta koja se najviše sadila

Klubske sorte

Kanzi (Gala Must x Breburn)
Nikolaj (B)

Green Star (Delcorf
x Granny Smith
Nikolaj (B) visok
prinos, dobar ukus

Chrips Pink /Pink
Lady

Ljetne sorte krušaka

Junska ljepotica

Rana Moretinijeva

Santa Maria

Viljamovka žuta

Crvena viljamovka

Jesenske sorte

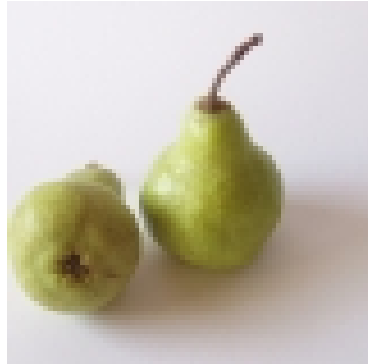
Klapov ljubimac

Fetelova

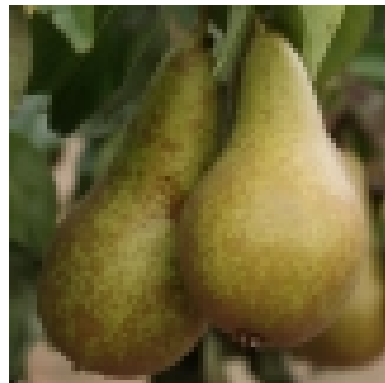
Pakamova

Hardijeva

Konferans

Zimske sorte krušaka

Druardova maslovka

Trijumf

Kaluđerka

Veliki šampion

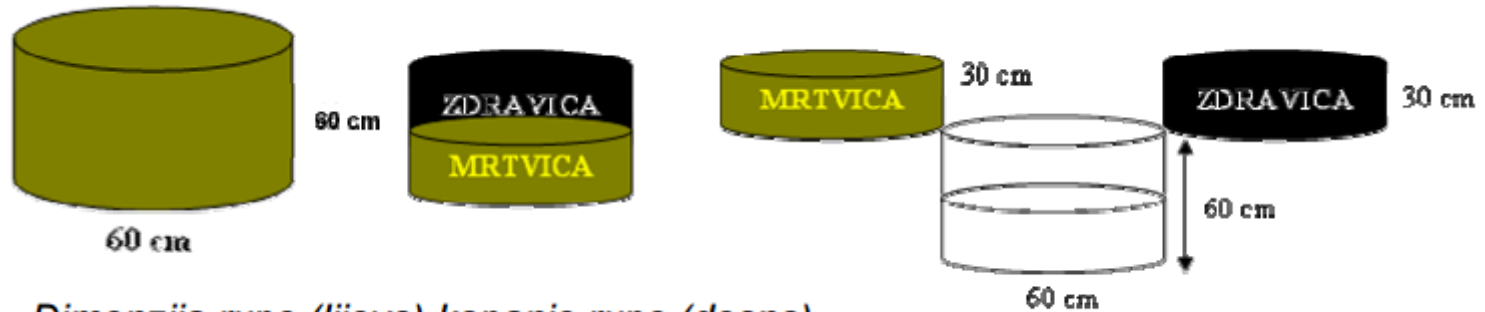
Krasanka

Starkov delišes

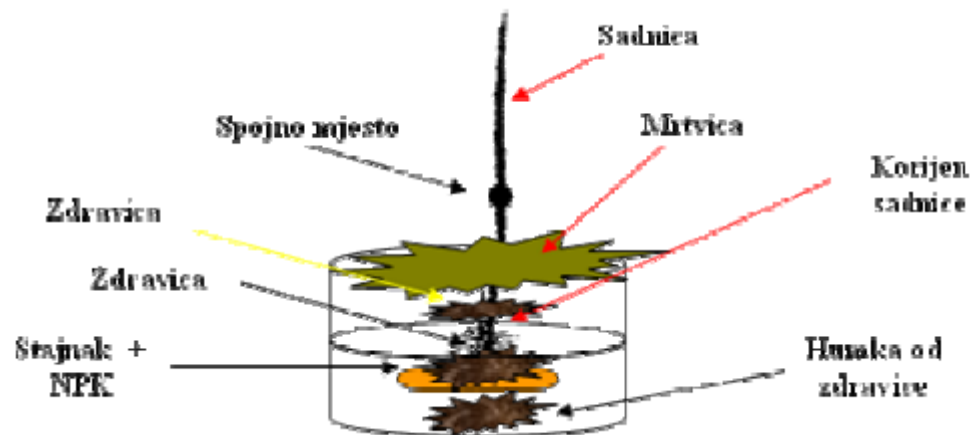

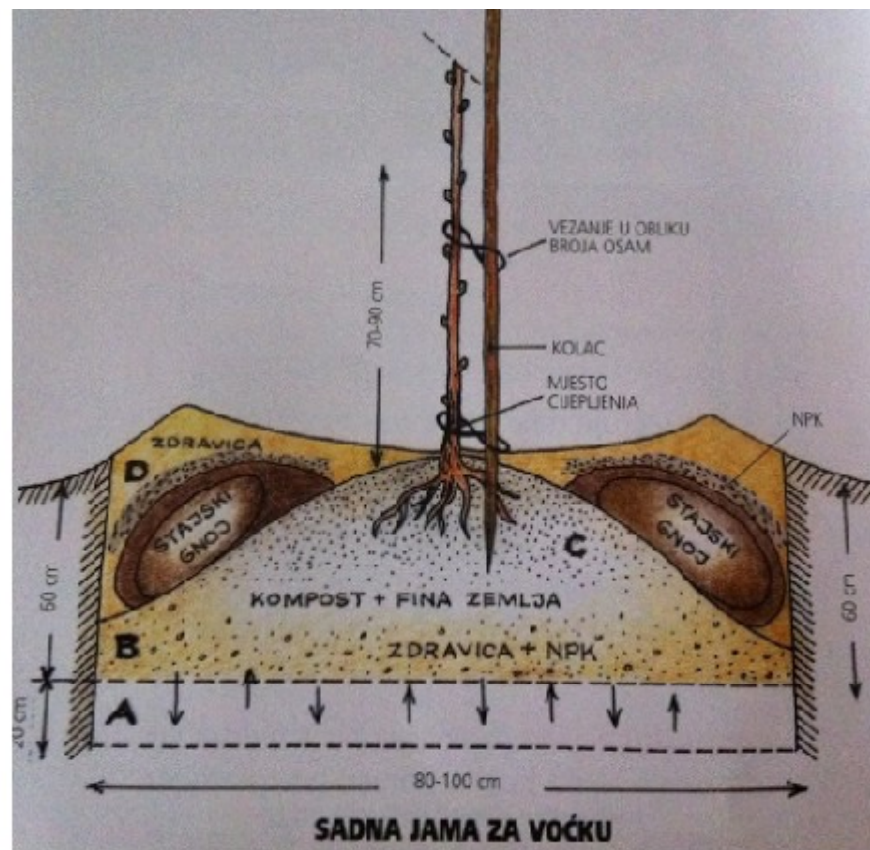
TEHNIKA SADNJE KROŠNJASTOG VOĆA

Dimenzija rupe (lijevo) kopanje rupe (desno)

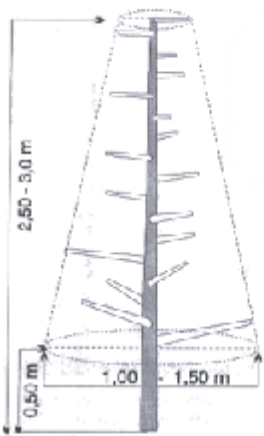
Važno je još jednom napomenuti da se spojno mjesto ne smije ugroziti (zakopati ili ostaviti u nivou zemlje i time izložiti čestoj stagnaciji vode), već se isto treba locirati što više iznad površine zemlje. U suprotnom isto će bit ugroženo, brže je njegovo propadanje, odnosno lomljenje pod teretom roda.

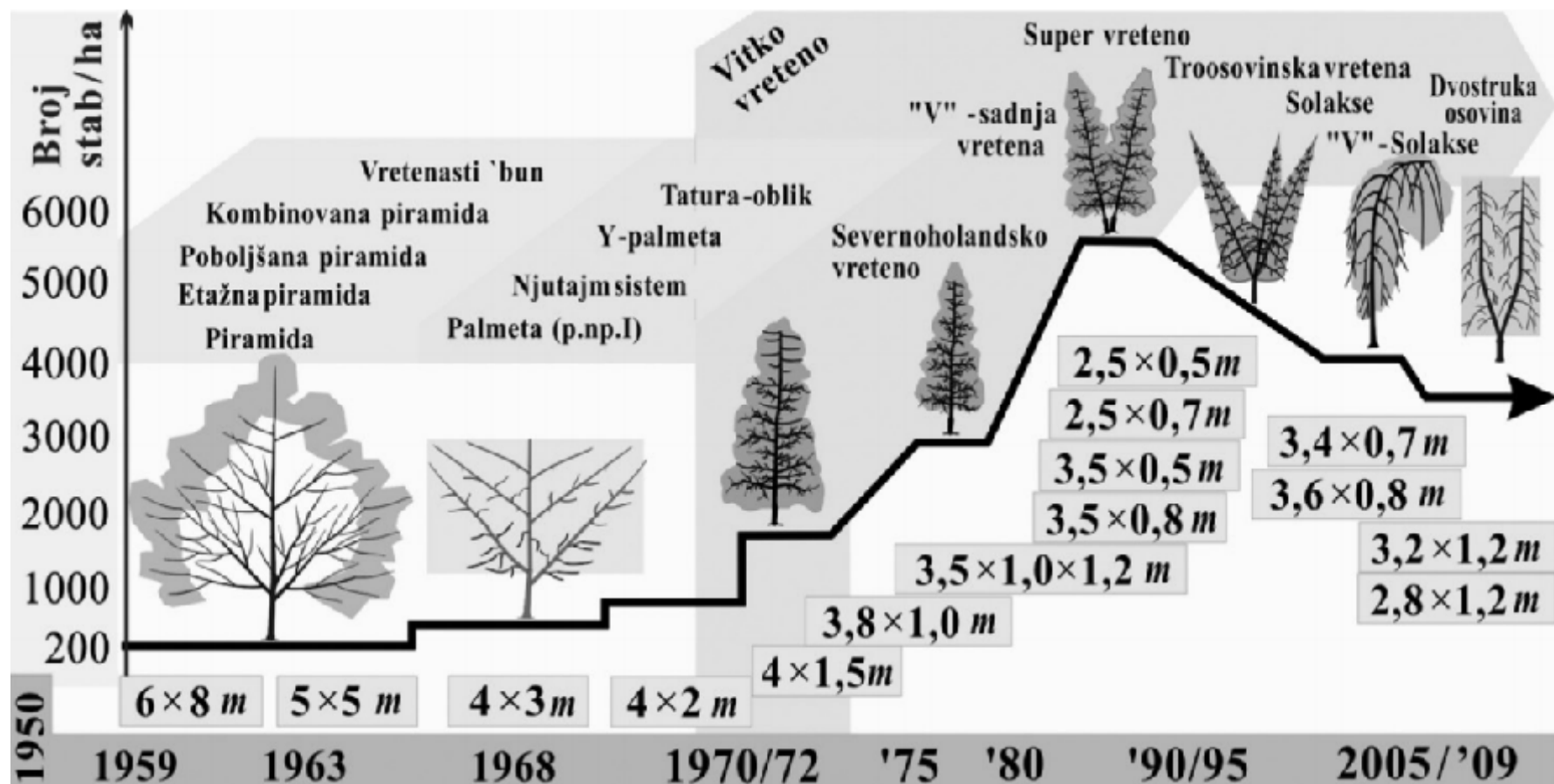

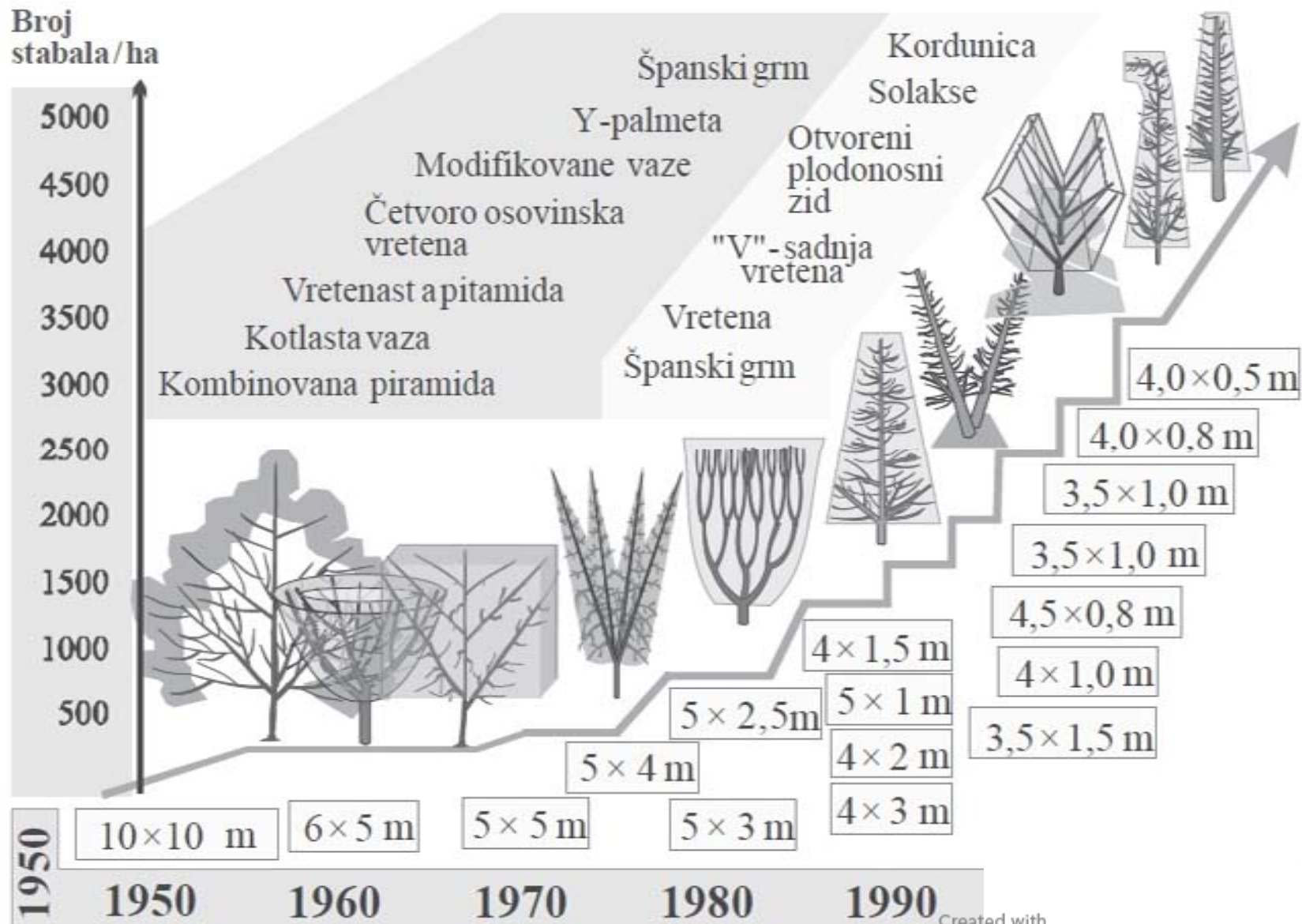
IZBOR UZGOJNOG OBLIKA

Kao uzgojni oblik najčešće se koriste oblici **vretena i njihove modifikacije (vitko vreteno, super vreteno, sjeverno holandsko vreteno)**. Kod ovakvog načina uzgoja najčešće se koristi medjuredni razmak oko 3 m red od reda, dok se sadnja u redu obavlja ovisno o vrsti, podlozi, te u zavisnosti od odabranog uzgojnog oblika. Zimska rezidba je dosta redukovana jer se pomotehničkim mjerama (povijanjem, razvodjenjem i savijanjem grana), podstiče ranija rodnost. Uslov za ovakvu rezidbu je pravovremena i kvalitetno odradjena zelena rezidba.

Vitko vreteno: shema (lijevo), iz ptičije perspektive (sredina), prirodno (desno)

Created with

Zimska rezidba

Evropa

Pneumatske makaze

50-70 sati/ha

Produženje rodnog
drveta

Mirno stablo

BiH

Ručne makaze

100-200 sati/ ha

Kraćenje, prevodjenje na
bočnu rodnu granu

Nervozno stablo

Created with

Created with

nitro PDF
nitro PDF

professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

Mašina za rezidbu korijena

Created with

Created with

nitro PDF professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

SISTEMI ODRŽAVANJA ZEMLJIŠTA

Postoje sljedeći sistemi održavanja zemljišta u zasadima krošnjastog voća:

- sistem ledine,

- jalovi ugar

- sistem trava malč

Herbicidi

Evropa

Glyfosat (Raundap)

1.god. sadnje

Herbika 100 %

Ručno (pištolji) 0 %

Nakon berbe 90 %

BIH

Glufosinat /Parakvart

1-3.god

Glyfosat

3/4.god. Sadnje

Herbika 10 %

Ručno (pištolji) 90 %

Nakon berbe, rijetko

Created with

Created with

nitro PDF **professional**

download the free trial online at nitropdf.com/professional

download the free trial online at nitropdf.com/professional

Djubrenje

Evropa

Azot (dušik) u jesen

Kalij (4 kg/t) ljetno

Djubrenje u trake

Folijarno :

nakon berbe do cvjetanja

BIH

Azot (dušik) u proljeće

Kalij jesen/proljeće

Djubrenje cijele površine

Folijarno :

vegetacija

Zaštita od bolesti/ štetočina

- **NJEMAČKA**

- Integralna zaštita 85 %
- 200 do 300 l vode/ha
- Keramičke dizne
- Insekticidi/noću
- Tehnički pregled svake 2. Godine

- **BiH**

- Integralna zaštita ?
- 800-1000 l vode/ha
- „Pljosnate“ dizne

Regulisanje porasta

Njemačka / Evropa

- Podloga M 9
- Kalemljenje 25-40 cm
- Podrezivanje žila
- Premazivanje sa NAA
- Regalis (Standard)
- Ethrel (Standard)

BiH

- Podloga M 9
- Kalemljenje 10-20 cm
- -----
- -----
- Regalis (početak)
- Ethrel (ponekad)

Prorjedjivanje plodova

Obavezna mjera u intenzivnim zasadima u cilju:

1. Popravka kvaliteta ploda-veći udio plodova I klase
2. Regulisanje redovne rodosti-sprečavanje alternativnog rađanja

Evropa

Hemijsko prorjedjivanje 100%

- 1.ATS
- 2.Amid Thin
- 3.Ethrel
- 4.NAA
- 5.Benzyladenin
- 6.Karbaril ?

Ručno prorjedjivanje 50-100 sati/ha

BIH

Hemijsko prorjedjivanje 5% max.

- 1.Amithin
- 2.NAA

**Ručno prorjedjivanje 200-400
sati/ha (Ako se radi)**

BERBA I SKLADIŠTENJE

- Gubici u berbi poslije berbe su u razvijenim zemljama 30-40%
- Određivanje optimalnog momenta zrelosti za berbu
- Organizacija i način berbe
- Transport voća
- Značaj Ca i izbalansirane ishrane za čuvanje voća
- Tipovi skladišta